

LIETUVOS TEISĖS DERINIMAS SU EUROPOS SAJUNGOS TEISE

LIETUVOS TEISĖS DERINIMAS RENGIANTIS NARYSTEI EUROPOS SAJUNGOJE BEI Į JĄ ĮSTOJUS

Ieva Peciukonienė

Europos komiteto prie LRV Integracijos planavimo departamento
Teisės derinimo priežiūros skyrius
Gedimino pr. 56, 2600 Vilnius
Telefonas 266 17 47
Elektroninis paštas ieva@euro.lt

Dr. Justinas Žilinskas

Lietuvos teisės universiteto Teisės fakulteto Tarptautinės teisės ir
Europos Sąjungos teisės katedra
Ateities g. 20, 2057 Vilnius
Telefonas 271 46 69
Elektroninis paštas justisz@ltu.lt

Pateikta 2003 m. birželio 13 d.

Parengta spausdinti 2003 m. rugsėjo 24 d.

Recenzavo Lietuvos teisės universiteto Tarptautinės teisės ir Europos Sąjungos teisės instituto direktorius profesorius dr. Saulius Katuoka ir Teisės fakulteto Tarptautinės teisės ir Europos Sąjungos teisės katedros docentas dr. Ignas Vėgėlė

S a n t r a u k a

Šiame straipsnyje analizuojami Lietuvos teisės derinimo su Europos Sąjungos (toliau – ES) teise rengiantis narystei bei į ją įstojus klausimai nuosekliai aptariant skirtingus derinimo laikotarpius. Pabrėžiama, kad šie laikotarpiai savo esme buvo skirtingi ir tai lėmė tam tikrą specifiką. Pirmasis laikotarpis truko nuo 1996 m. iki 2002 m. lapkričio 1 d. bei pasižymėjo tokiomis ypatybėmis: 1) sukurta teisės derinimo institucinė struktūra; 2) sukurta teisės aktų bazė; 3) Lietuvos Respublikos teisė derinama prie apibrėžtos ES *acquis* apimties. Taigi Lietuvos teisės derinimas, pradžioje buvęs papildomas, visiškai atskiras darbas ministerijoms ir kitoms valstybės institucijoms, pamažu tapo natūralia nacionalinio teisės aktų leidybos proceso dalimi. Laikotarpiu tarp 2002 m. lapkričio 1 d. ir narystės datos (2004 m. gegužės 1 d.) Lietuva privalės ne tik toliau tęsti senosios *acquis* perkėlimą, bet ir operatyviai reaguoti į naujai priimamus ES teisės aktus bei planuoti jų įgyvendinimą. Pažymėtina, kad adaptacijų arba pereinamųjų priemonių naujai priimamiems ES teisės aktams inicijavimas bus išskirtinė valstybių kandidačių atsakomybė. Šias *acquis* priėmimo procedūras planuojama įtvirtinti Stojimo sutartyje. Trečiasis laikotarpis, kuris prasidės Lietuvai tapus tikrąja ES nare, pasižymės tuo, kad Lietuva iš pasyvaus savo nacionalinės teisės derintojo su ES teise taps aktyvia pačių ES teisės aktų kūrėja. Todėl pasirašius Stojimo sutartį valstybėms kandidatėms sudaromos sąlygos dalyvauti visose ES institucijose. Jau dabar Lietuvoje pradedama kurti tam reikalinga sistema, galėsianti užtikinti efektyvų Komisijos parengtų ES teisės aktų projektų svarstymą Lietuvoje.

Viena iš esminių Lietuvos Respublikos narystės ES sąlygų – *acquis communautaire* (ES teisyno) perėmimas dar iki stojimo [1, p. 8]. Įsipareigojimą suderinti savo dabartinius ir

būsimus įstatymus su Bendrijos teisės aktais Lietuva prisiėmė dar Sutartyje, steigiančioje asociaciją tarp Europos Bendrijų bei jų šalių narių ir Lietuvos Respublikos (Europos sutartis).

Šiuo metu, einant į pabaigą Lietuvos deryboms dėl narystės ES bei likus vieneriems metams iki planuojamos narystės datos, Lietuva išgyvena laikotarpį, kurio metu vis dažniau tenka pradėti galvoti apie realią narystę ir visus su pasirengimu narystei ES darbus pamažu perorganizuoti į narystės ES darbus. Lietuvos teisės derinimas, kaip minėjome, sudaro pagrindinę pasirengimo narystei ES darbų dalį, todėl šio proceso pokyčiai atsižvelgiant į kintančias aplinkybes neišvengiami.

Šiame straipsnyje bandoma trumpai aptarti Lietuvos teisės derinimo procesą nuo Europos sutarties, steigiančios asociaciją tarp Europos Bendrijų ir jos šalių narių bei Lietuvos, pasirašymo iki galimo teisės derinimo mechanizmo Lietuvos narystės ES sąlygomis bei aplinkybes, turėjusias ir turėsiančias įtakos jo kaitai. Straipsnyje nagrinėjama:

1. Lietuvos teisės derinimas nuo derybų pradžios iki 2002 m. lapkričio 1 d. bei derybų dėl narystės ES pabaigos.
2. Aspektai, turėsiantys įtakos Lietuvos teisės derinimui nuo derybų pabaigos iki narystės ES pradžios.
3. Kai kurie Lietuvos teisės derinimo pokyčių aspektai narystės ES sąlygomis.

Pažymėtina, kad pats Lietuvos teisės derinimas su ES teise, kaip ES teisės nuostatų įgyvendinimas Lietuvos teisėje, savo esme nekito ir nekis (išskyrus, kad gerės jo kokybė), nebent pasikeistų ES teisės samprata bei jos pagrindiniai principai. Tačiau teisės derinimo kontekstas, aplinka kinta, ir tai negali neturėti įtakos pačiam teisės derinimui.

1. Aptariant pirmąjį laikotarpį nuo derybų pradžios iki 2002 m. lapkričio 1 d. bei derybų dėl narystės ES pabaigos reikėtų pradėti nuo Europos sutarties, pasirašytos dar 1995 m. ir įsigaliojusios 1998 m. vasario 1 d., kurios 69 straipsnis įtvirtino nuostatą, įpareigojančią Lietuvą laipsniškai Lietuvos teisę derinti su Bendrijos teise [2].

Visam šiam laikotarpiui būdinga tai, kad jo metu Lietuvos teisė buvo derinama **prie aiškiai apibrėžtos *acquis* apimties**, t. y. derinamasi buvo prie *acquis*, kuri tam tikru metu buvo nekintanti.

Galima sakyti, kad Lietuvos teisė pradėta derinti 1996 m., kai Vyriausybė pirmą kartą patvirtino Nacionalinės teisės harmonizavimo darbų programą [3]. Tuo metu Lietuvos teisės derinimo su ES teise pagrindas buvo Baltoji knyga, išleista Europos Komisijos 1995 m. ir skirta tuo metu dar asocijuotoms valstybėms padėti prisiderinti prie vidaus rinkos reikalavimų. Baltoji knyga kurį laiką sudarė nekintančią *acquis* dalį, prie kurios ir buvo derinama Lietuvos teisė. Vėliau, kasmet tvirtinant atnaujintus planus, buvo įtraukiama vis platesnė *acquis* dalis, kuri buvo skirta ne tik tiesiogiai vidaus rinkos normoms. Tačiau, kaip minėjome, buvo derinamasi prie apibrėžtos *acquis* dalies, kuri, pradėdant 1998 m., buvo teikiama Europos Komisijos teisės patikros sąrašų (angl. *screening lists*) forma.

Tačiau pažymėtina, kad tik 2000 m., pradėjus derybas dėl narystės ES, Lietuvos ir ES derybinėse pozicijose pirmą kartą buvo aiškiai įtvirtinta, kad Lietuva pritaria visai ES *acquis*, priimtai iki 1999 m. pabaigos, ir bus pasirengusi ją taikyti nuo 2004 m. sausio 1 d., išskyrus tuos ES aktus, dėl kurių įgyvendinimo pereinamųjų laikotarpių ar išimčių buvo susitarta. Visi šie aktai, būtini perkelti į nacionalinę teisę, buvo įtraukti į 1999 m. Teisės derinimo priemonių planą [4]. Toliau, vykstant deryboms, kasmet (2000 m., 2001 m., 2002 m.) Lietuvai buvo teikiami naujos *acquis* sąrašai, dėl kurių Lietuva teikė savo oficialias pozicijas dėl pasirengimo šią *acquis* taikyti nuo narystės ES datos bei kurie atitinkamai buvo planuojami ateinančių metų planuose.

Teisės derinimo procesas per šį laikotarpį nuolat tobulėjo.

Pirmiausia buvo sukurtos šį procesą koordinuojančios institucijos. Pradžioje teisės derinimo koordinavimo funkciją atliko Užsienio reikalų ministerija, vėliau, 1996 m. gruodžio 12 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo pakeitimu buvo įsteigta Europos reikalų ministerija ir galiausiai 1998 m. gegužės 22 d. buvo įsteigtas Europos komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės; kiekvienoje ministerijoje ar kitoje valstybės institucijoje buvo įkurti integracijos į ES padaliniai, koordinuojantys integracinius darbus pagal institucijos kompe-

tenciją; įsteigta vyriausybinių Europos integracijos komisija (VEIK), sprendžianti esminius integracijos klausimus. 1997 m. liepos 1 d. buvo priimti Seimo statuto pakeitimai, kuriais numatyta sukurti papildomą Europos reikalų komitetą ir jam priskirti šias veiklos kryptis:

- 1) nagrinėti svarbiausius su Lietuvos Respublikos politika ES atžvilgiu susijusius klausimus, priklausančius Seimo kompetencijai, ir teikti rekomendacijas Vyriausybei;
- 2) koordinuoti Seimo komitetų ir komisijų veiklą integracijos į ES klausimais;
- 3) svarstyti pasirengimo narystei ES strategiją, Lietuvos Respublikos teisės aktų derinimo su ES teise programos įgyvendinimą, Vyriausybės nuostatas svarbiausiais pasirengimo deryboms dėl narystės ES klausimais, kitus su integracija į ES susijusius klausimus ir teikti rekomendacijas Vyriausybei;
- 4) atlikti valstybės institucijų parlamentinę kontrolę rengiantis ir pradėjus derybas dėl narystės ES;
- 5) padėti užtikrinti demokratinį Lietuvos integracijos į ES proceso plėtojimą [5]

1997 m. rugsėjo 18 d. Seimo nutarimu Nr. VIII–416 šis komitetas buvo sukurtas, jo sudėtis atspindėjo platų politinių partijų spektrą. Pastebėtina, kad Seimas tapo bene paskutine valstybės institucija, instituciškai įsitraukusia į eurointegracijos klausimų sprendimą.

Tai pat buvo sukurtos svarbios tarpinstitucinės grupės (pradžioje teisės derinimo komisijos, vėliau – derybinės darbo grupės). 1997 m. vasario 24 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu buvo įsteigtas Teisės biuras prie Lietuvos Respublikos Europos reikalų ministerijos. 1998 m. birželio 5 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė šią instituciją reorganizavo į Vyriausybės įstaigą – Europos teisės departamentą (toliau – ETD) prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Tai – institucija, kurios pagrindinis uždavinys yra užtikrinti pagal kompetenciją, kad rengiami nacionalinės teisės aktų projektai atitiktų Europos Sąjungos teisės reikalavimus [6].

Antra, laipsniškai buvo atlikti Lietuvos teisės aktų, reglamentuojančių teisės aktų leidybą, pakeitimai, reikalingi Lietuvos teisės derinimo darbų integravimui į bendrą teisės aktų priėmimo procedūrą, padaryti Vyriausybės darbo reglamento bei Seimo statuto pakeitimai, įtvirtinantys reikalavimą nurodyti apie teisės akto projekto suderinamumą su ES teise bei privalomą suderinimą su Europos teisės departamentu [7]. 2002 m. birželio 11 d. papildytas įstatymų ir kitų norminių teisės aktų rengimo įstatymas, reglamentuojant privalomų nuorodų į ES teisės aktus darymą [8].

Tai pat griežtėjo Lietuvos Respublikos teisės aktų, derinamų su ES teise, rengimas, kontrolė ir priežiūra. Buvo įtvirtinta kontrolės per Vyriausybės kanceliariją sistema, Lietuvos teisės derinimo būklė buvo nuolat aptariama VEIK posėdžiuose, ministrų pasitarimuose, į šį procesą aktyviai įsitraukė Seimo Europos reikalų komitetas. Buvo sukurta Lietuvos integracijos į ES informacinė sistema (LIESIS), palengvinanti kontrolės mechanizmą. Ir iš tikrųjų rezultatai gerokai pagerėjo. 2000 m. iš visų planuotų teisės aktų priimta tik 43 proc., o 2001 m. – net 82 proc. (vykdymo statistika). Be to, darbų apimtys tais metais padidėjo trečdaliu.

Tad pradžioje buvęs nenuoseklus Lietuvos teisės derinimo planavimo procesas nuo 1999 m. įgavo sisteminį pobūdį – teisės derinimo priemonių planai buvo tvirtinami kasmet kaip sudedamoji Lietuvos pasirengimo narystei ES programos dalis. 2001 m. įvyko dar didesnis poslinkis – teisės derinimo darbai buvo integruoti į bendrą Vyriausybės darbų planavimo mechanizmą – Teisės derinimo priemonių planai tapo sudėtine Vyriausybės programos dalimi. Be to, su ES teise derinami įstatymų projektai buvo nuosekliai integruojami į Seimo sesijų darbų programas bei jiems buvo teikiamas prioritetas, atsirado „Eurointegracinio įstatymo“ kategorija.

Taigi Lietuvos teisės derinimas, pradžioje buvęs papildomas, visiškai atskiras darbas ministerijoms ir kitoms valstybės institucijoms, pamažu tapo natūralia nacionalinio teisės aktų leidybos proceso dalimi. Institucijose dirbantys specialistai, naudodamiesi PHARE ir kitų ES programų teikiama pagalba, nuolatos kėlė kvalifikaciją ES teisės bei nacionalinės teisės derinimo srityje.

Reikia pažymėti, kad Lietuvos teisės derinimas vyko nors ne visada sklandžiai, tačiau aktyviai. Per 1997–2001 m. buvo priimta apie 600 teisės aktų, iš jų apie 150 įstatymų. Ypač teisės derinimo procesas suaktyvėjo įsibėgėjęs deryboms dėl narystės ES. Iš viso per 2001

m. buvo priimta apie 300 LR teisės aktų, derinamų su ES teisės aktais, iš jų didžiąją dalį sudarė ministrų ir kitų institucijų vadovų įsakymai (beveik 200).

Kalbant apie ES teisės aktų perkėlimą pateikti bent apytikrius skaičius gana sunku dėl kelių priežasčių. Pirma, ES *acquis* nuolat kinta. Antra, Lietuvoje nėra įdiegta sistema, kuri leistų atlikti kiekvieno ES teisės akto visų nuostatų perkėlimo patikrinimą. Kaip žinome, Europos teisės departamentas, vykdydamas savo funkcijas, teikia išvadas dėl LR teisės akto projekto suderinamumo su ES teise (ar jis neprieštarauja jai), tačiau į jos kompetenciją neįeina uždavinys tikrinti perkėlimo išsamumo. Taigi ministerijoms paliekama visiška atsakomybė vienu teisės aktu neperkėlus visų tam tikros direktyvos nuostatų imtis iniciatyvos jas perkelti vėliau.

Pažymėtina, kad Europos Komitetas kartu su ETD buvo parengęs Lietuvos Respublikos Vyriausybės teikiamo teisės akto projekto suderinimo su ES teise metodiką, kuria remiantis teisės akto projekto rengėjas būtų įpareigotas pateikti detalią projekto suderinamumo su ES teisės aktais analizę, nurodant neperkeltų nuostatų likimą. Dėl vienokių ar kitokių priežasčių Vyriausybė jos taip ir nepatvirtino kaip privalomos (kai kurios institucijos tai vykdė savarankiškai). Taikant minėtą metodiką iš dalies ši problema būtų sprendžiama. Be to, šį klausimą reikia spręsti turint mintyje ne vien Lietuvos interesą ir atsakomybę perkelti visas ES teisės aktų nuostatas, bet ir tai, kad toks pastraipsninis perkėlimo įvertinimas nuo narystės bus privalomas remiantis direktyvose įtvirtintais reikalavimais (daugelis sudėtingesnių direktyvų įtvirtina reikalavimą informuoti Komisiją apie direktyvų perkėlimą, pateikiant pastraipsninę perkėlimo analizę).

Nepaisant šių aplinkybių galima pasakyti, kad šiuo metu, remiantis TAIEX Progreso duomenų bazės duomenimis (2002 m. rugsėjo mėn.), iš viso yra apie 24 000 ES teisės aktų, iš kurių apie 18 000 yra privalomi (t. y. direktyvos, reglamentai ir sprendimai). Iš jų apie 7000 Komisijos identifikuojami kaip pagrindiniai ES teisės aktai, su kuriais būtina suderinti LR teisę (aktai įtraukti į teisės patikros sąrašus). Tik 2500 ES teisės aktų LR institucijos nurodo kaip aktualius Lietuvai, t. y. kurių atžvilgiu būtina parengti atitinkamus naujus Lietuvos Respublikos teisės aktus arba pakeisti galiojančius. Visi jie arba yra jau perkelti bent iš dalies, arba juos planuojama perkelti iki narystės datos (2004 m. sausio 1 d.). Tik apie 800 teisės aktų nurodomi kaip visiškai perkelti ir įgyvendinti.

Taigi, nepaisant visų pozityvių dalykų, reikia pažymėti, kad derinant Lietuvos teisę su ES teise, buvo ir vis dar išlieka problemų: nepakankamas teisės aktų rengėjų kvalifikacijos lygis (žinių apie ES teisę trūkumas), per mažas teisininkų įtraukimas rengiant tokius teisės aktų projektus, ES teisės interpretavimo problemos ir etc.

2. Kalbant apie antrąjį laikotarpį, nuo derybų pabaigos iki narystės pradžios, būtina pažymėti, kad, artėjant narystės ES datai šiek tiek keičiasi ir teisės derinimo darbai. Šio laikotarpio specifiška pasireiškė tuo, kad pradedant nuo 2002 m. lapkričio 1 d. iki narystės ES datos Lietuvos teisės derinimo darbai turės būti nukreipti ne tik į seniau priimtą ES *acquis*, kaip to užteko anksčiau, bet reikės sekti ir analizuoti visus naujai priimamus ES teisės aktus bei paraleliai planuoti būtinus Lietuvos teisės derinimo darbus.

Kodėl tokia išskirtina 2002 m. lapkričio 1 d. ir kodėl šiam laikotarpiui būdinga tokia specifiška?

Š. m. spalio 9 d. Europos Komisija priėmė Strateginį dokumentą ir Pranešimą dėl kiekvienos valstybės kandidatės pažangos siekiant narystės ES. Šiame dokumente Europos Komisija nurodo, kad, remiantis prieš tai vykusios ES plėtros patirtimi, neįmanoma derėtis dėl nuolatos kintančios ES *acquis*, todėl siūlo nustatyti datą – **2002 m. lapkričio 1 d.** (angl. *cut-off date*), iki kurios priimta ir paskelbta nauja *acquis* gali būti aptariama derybų kontekste. Taigi ES *acquis*, priimtai ir paskelbtai iki lapkričio 1 d., kiekviena valstybė kandidatė turėjo galimybę pateikti prašymus dėl pereinamųjų laikotarpių ar išimčių, kurios buvo aptariamoms derybų metu (kaip ir anksčiau priimtoms *acquis* atžvilgiu), o sutartos nuostatos atsispindės Stojimo į ES sutartyje [9, 13].

Tuo tarpu ES *acquis*, priimta ir paskelbta **po lapkričio 1 d.** (deryboms realiai dar tęsiantis iki 2002 m. gruodžio pabaigos) *nebebus derybų objektas* ir dėl jos valstybei kandidatėi nebus galimybės pareikšti savo nuomonės ar pateikti prašymų dėl pereinamųjų laikotarpių derybų metu, bei atitinkamai tokios nuostatos nebus įtrauktos į Stojimo sutartį. Be to, Komisija nebesistemins tokios *acquis* bei jos neteiks oficialiai valstybėms kandidatėms, nes naujos *acquis* sekimas bus kiekvienos valstybės kandidatės atsakomybė.

Tačiau laikotarpiu tarp **2002 m. lapkričio 1 d.– 2004 m. gegužės 1 d. (atidėtos narystės ES datos)** priimtoms ir paskelbtoms ES *acquis* atžvilgiu bus nustatytos procedūros, ir valstybės kandidatės galės pareikšti dėl jos savo nuomonę. Kaip ir ankstesnių plėtrų metu tokias *procedūras* planuojama įtvirtinti Stojimo sutartyje. Jos leis supaprastinta tvarka pakeisti kai kuriuos antrinės teisės aktus, atliekant juose technines adaptacijas, būtinas dėl narystės (Austrijos, Suomijos ir Švedijos Stojimo sutarties Stojimo akto 169 str.¹) ar įtvirtinant tam tikras pereinamąsias priemones, būtinas naujos valstybės narės atžvilgiu (Austrijos, Suomijos ir Švedijos Stojimo sutarties Stojimo akto 151 (2) str.²)³.

Pažymėtina, kad adaptacijų ar pereinamųjų priemonių naujai priimamiems ES teisės aktams inicijavimas yra išskirtinė *valstybių kandidačių atsakomybė* – visus nuo šios datos priimtus ES teisės aktus, nepateiks prašymų, Lietuva turės būti pasirengusi taikyti nuo narystės ES pradžios (2004 m. gegužės 1 d.)⁴.

¹ Jei ES institucijų iki narystės priimtiems aktams būtinos techninės adaptacijos, kurios nebuvo įtrauktos į Stojimo sutartį, jos bus priimtoms Komisijos siūlymu Tarybos, veikiančios kvalifikuota dauguma, arba pačios Komisijos, priklausomai nuo to, kuri institucija priėmė aptariamą aktą. Tokios adaptacijos įsigalios nuo įstojimo datos.

² Remiantis naujos valstybės narės tinkamai pagrįstu prašymu, Komisijos siūlymu Taryba, veikdama vienbalsiai, gali iki 1995 m. sausio 1 d. (Austrijos, Suomijos ir Švedijos narystės ES datos) priimti pereinamąsias priemones ES institucijų aktams, priimtiems tarp 1994 m. sausio 1 d. (*cut-off date*) ir Stojimo sutarties pasirašymo.

³ Čekijos, Estijos, Kipro, Latvijos, Lietuvos, Vengrijos, Maltos, Lenkijos, Slovėnijos ir Slovakijos Stojimo į Europos Sąjungą sutarties Stojimo akto 55 str. ir paskirtas šiems klausimams: „Vienos iš naujųjų valstybių narių tinkamai pagrįstu prašymu Taryba, remdamasi Komisijos siūlymu, iki 2004 m. gegužės 1 d. gali vieningai imtis priemonių, nustatančių laikinus nukrypimus nuo institucijų aktų, priimtų nuo 2002 m. lapkričio 1 d. iki Stojimo sutarties pasirašymo dienos“.

⁴ Austrijos, Suomijos ir Švedijos (taip pat ir Danijos, Airijos ir Jungtinės Karalystės) Stojimo sutarties Stojimo akto 2 str.: nuo narystės ES pradžios sutarčių ir ES institucijų aktų, priimtų iki narystės, nuostatos bus privalomos naujoms valstybėms narėms ir bus taikomos jose, remiantis sąlygomis, nustatytomis sutartyse ir Stojimo sutarties Stojimo akte;

Čekijos, Estijos, Kipro, Latvijos, Lietuvos, Vengrijos, Maltos, Lenkijos, Slovėnijos ir Slovakijos Stojimo į Europos Sąjungą sutarties Stojimo akto 2 straipsnis: „Nuo įstojimo dienos pirmųjų sutarčių ir prieš įstojimą institucijų ir Europos centrinio banko priimtų aktų nuostatos naujosioms valstybėms narėms yra privalomos ir tose valstybėse taikomos tose sutartyse ir šiame Akte nustatytomis sąlygomis“.

Taigi šiuo gana trumpu laikotarpiu Lietuva turės ne tik toliau tęsti senosios *acquis* perkėlimą, bet ir operatyviai reaguoti į naujai priimamus ES teisės aktus bei planuoti jų įgyvendinimą LR teisėje.

3. Padėtis dar labiau pasikeis Lietuvai **tapus tikraja ES nare**. Kaip ir visos kitos valstybės narės, nuo narystės ES pradžios Lietuva įgaus visas su naryste susijusias teises ir pareigas. Tarp vienų iš svarbiausių teisių, o kartu ir pareigų bus teisė atstovauti savo valstybės interesams visose ES institucijose bei aktyviai dalyvauti jų veikloje. Taigi Lietuva iš pasyvaus savo nacionalinės teisės derintojo su ES teise tampa aktyvia pačių ES teisės aktų kūrėja.

Pabrėžtina, kad tuo metu Lietuvos teisės derinimas (jo pirminiai žingsniai) prasidės realiai dar nepriėmus ES teisės akto. Lietuva, dalyvaudama ES teisės aktų svarstymo procese, tik gavusi Komisijos pasiūlymą dėl ES teisės akto projekto, norėdama pateikti argumentuotą bei savo interesus ginančią poziciją tuo klausimu, privalės atlikti Lietuvos teisės normų suderinamumo su pateiktu ES teisės akto projektu analizę bei jau šiame etape preliminariai projektuoti būtinus teisės derinimo darbus.

Kaip žinome, ES teisės aktų leidybos mechanizmas ypač sudėtingas ir kompleksiškas. Nekalbant apie ES teisės aktų priėmimo procedūrų sudėtingumą, pasakytina, kad Komisijoje ir Taryboje sudaryta aibė darbo organų, aktyviai dalyvaujančių rengiant bei svarstant ES teisės aktus. Vien Komisijoje, kaip pagrindinėje ES teisės aktų leidybos iniciatorėje, veikia apie 400 patariamųjų/ekspertų komitetų, dalyvaujančių rengiant teisės aktų projektus, Taryboje sudaryta apie 400 darbo grupių, dalyvaujančių svarstant teisės aktų projektus Taryboje stadijoje. Pagaliau egzistuoja apie 300 komitologijos komitetų, kurie dalyvauja įgyvendinant sprendimus.

Jau pasirašius Stojimo sutartį, iki tikros narystės, siekiant galutinai įtraukti naujas valstybes nares į Bendrijos struktūras, joms bus suteikta galimybė stebėtojų teisėmis dalyvauti komitologijos ir kituose komitetuose bei atitinkamose Bendrijos agentūrose (procedūros bus nustatytos vėlesnėje stadijoje), naujos valstybės narės bus įtraukiamos į naujos *acquis* priėmimo procedūrą (Taryba planuoja priimti atitinkamus sprendimus šiuo atžvilgiu) [9, 14]. Remiantis ankstesnės plėtros patirtimi, tai bus daroma naudojantis informavimo ir konsultavimo procedūra, prieš sprendimus priimant Taryboje.

Visuose šiuose darbo organuose, išskyrus Komisijos ekspertų komitetus, atstovaujamos visos valstybės narės. Remiantis atlikta analize, galima pasakyti, kad Lietuvai prireiks apie 300 valstybės tarnautojų, turėsiančių atstovauti šiose institucijose Lietuvos interesams.

Taigi, siekiant tinkamai pasiruošti šioms naujovėms, jau dabar Lietuvoje pradėdama kurti tam būtina sistema, galėsianti užtikinti veiksmingą Komisijos parengtų ES teisės aktų projektų svarstymą Lietuvoje, pagrįstos Lietuvos pozicijos nagrinėjamu klausimu formulavimą bei tinkamą jos pristatymą Komisijos ir Tarybos darbo institucijose. Be to, negalima pamiršti didelio šio darbo krūvio – per savaitę Oficialiajame ES leidinyje (*Official Journal*) paskelbiama apie 80 privalomų ES teisės aktų (Taryboje ir Komisijoje priimama apie 2500 dokumentų).

Baigdami norėtume pabrėžti, kad, viena vertus, narystė ES iškels rimtą dalyvavimo ES teisės aktų leidybos procese iššūkį, kita vertus, paskesnis priimtos ES *acquis* įgyvendinimas Lietuvos teisėje taps gerokai aiškesnis ir paprastesnis.

Išvados

1. Lietuvos teisė pradėta derinti 1996 m., kai Vyriausybė pirmą kartą patvirtino Nacionalinės teisės harmonizavimo darbų programą, ir pirmasis jo etapas truko iki 2002 m. lapkričio 1 d. Šis laikotarpis pasižymėjo tokiomis ypatybėmis: 1) sukurta teisės derinimo institucinė struktūra (įsteigtas Europos komitetas, Europos teisės departamentas, Vyriausybinių Europos integracijos komisija, Seimo Europos reikalų komitetai, integraciniai padaliniai ministerijose; 2) sukurta teisės aktų bazė (Vyriausybės reglamento, Seimo statuto, kitų teisės aktų pakeitimai) būtini derinant teisę; 3) LR teisė derinama prie apibrėžtos ES *acquis* apimties, kurios sąrašus teikia Europos Komisija. Taigi Lietuvos teisės derinimas, pradžioje buvęs

papildomas, visiškai atskiras darbas ministerijoms ir kitoms valstybės institucijoms, pamažu tapo natūralia nacionalinio teisės aktų leidybos proceso dalimi.

2. Pirmajame etape Lietuvos teisės derinimas vyko nors ir ne visada sklandžiai, tačiau labai aktyviai. Per 1997–2001 m. buvo priimta apie 600 LR teisės aktų, iš jų apie 150 įstatymų. Per 2001 m. buvo priimta apie 300 LR teisės aktų, derinamų su ES teisės aktais, iš jų didžiausią dalį sudarė ministrų ir kitų institucijų vadovų įsakymai (beveik 200).

3. Laikotarpiu tarp 2002 m. lapkričio 1 d. ir narystės datos (2004 m. gegužės 1 d.) Lietuva privalės ne tik toliau tęsti senosios *acquis* perkėlimą, bet ir operatyviai reaguoti į naujai priimamus ES teisės aktus bei planuoti jų įgyvendinimą LR teisėje. Pažymėtina, kad adaptacijų ar pereinamųjų priemonių naujai priimamiems ES teisės aktams inicijavimas bus išskirtinė valstybių kandidačių atsakomybė – visus nuo šios datos priimtus ES teisės aktus, jei nepateiks prašymų, Lietuva turės būti pasirengusi taikyti nuo narystės ES pradžios. Kaip ir ankstesnių plėtrų metu, šios *acquis* priėmimo procedūras planuojama įtvirtinti Stojimo sutartyje.

4. Lietuva, tapusi tikrąja ES nare, iš pasyvaus savo nacionalinės teisės derintojo su ES teise taps aktyvia pačių ES teisės aktų kūrėja. Todėl pasirašius Stojimo sutartį valstybėms kandidatėms sudaromos sąlygos dalyvauti visose ES institucijose. Jau dabar Lietuvoje pradedama kurti tam reikalinga sistema, galėsianti užtikinti efektyvų Komisijos parengtų ES teisės aktų projektų svarstymą Lietuvoje, pagrįstos Lietuvos pozicijos nagrinėjamu klausimu formulavimą bei tinkamą jos pristatymą Komisijos ir Tarybos darbo organuose.

LITERATŪRA

1. **Europos Sąjungos** teisė ir Lietuva / Red. V. Vadapalas. – Vilnius: Justitia, 2002.
2. **Europos** Sutartis, steigianti asociaciją tarp Europos Bendrijų bei jų Šalių Narių, iš vienos pusės, ir Lietuvos Respublikos, iš kitos pusės // Valstybės žinios. 1998. Nr. 11–266
3. **Lietuvos Respublikos** Vyriausybės 1996 m. rugsėjo 6 d. nutarimas Nr. 1049 „Dėl Nacionalinės teisės harmonizavimo darbų programos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 1996. Nr. 86–2049
4. **Lietuvos Respublikos** Vyriausybės 1999 m. rugsėjo 29 d. nutarimas Nr. 1076 „Dėl Lietuvos pasirengimo narystei Europos Sąjungoje programos (Nacionalinė ACQUIS priėmimo programa) teisės derinimo priemonių ir ACQUIS įgyvendinimo priemonių 1999 metų planų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 1999. Nr. 83–2473.
5. **Dėl Lietuvos Respublikos** Seimo Statuto papildymo 722 straipsniu ir 10, 44, 46, 48, 141, 148, 162 straipsnių pakeitimo 1997 m. liepos 1 d. Nr. VIII–358.
6. **Lietuvos Respublikos** Vyriausybės 1998 m. birželio 30 d. nutarimas Nr. 813 „Dėl Europos teisės departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės nuostatų“ (įsigalioja nuo 1998 m. liepos 9 d.) // Valstybės žinios. 1998. Nr. 61–1760).
7. **Lietuvos Respublikos** Seimo 2000 m. spalio 10 d. Statutas Nr. VIII–1975 „Dėl Seimo statuto 24, 25, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 44, 48, 54, 55, 77, 79, 81, 83, 88, 89, 90, 93, 115, 119, 121, 126, 127, 130, 136, 138, 139, 155, 172, 180, 187, 188, 206, 209, 214, 219, 225 straipsnių pakeitimo ir šeštojo bei trisdešimtojo skirsnių pavadinimų pakeitimo“ (įsigalioja nuo 2000 m. spalio 19 d.) // Valstybės žinios. 2000. Nr. 86–2617.,
8. **Lietuvos Respublikos** Seimo 2002 m. birželio 11 d. įstatymas Nr. IX–946 „Įstatymų ir kitų teisės norminių aktų rengimo tvarkos įstatymo 4, 5 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo 12(1) straipsniu“ (įsigalioja nuo 2002 m. liepos 1 d.) // Valstybės žinios. 2002. Nr. 66–2705.
9. **Startegy** Paper and Report of the European Commission on the Progress Towards Accession by Each of the Candidate Countries, Brussels 9.10.2002 COM(2002) 700 final.
10. **TAIEX** progreso duomenų bazė.

Harmonisation of Lithuanian Law with Regard to the Integration into European Union and Forthcoming Membership

Ieva Peciukonienė

European Committee under the Government of the Republic of Lithuania

Dr. Justinas Žilinskas

Law University of Lithuania

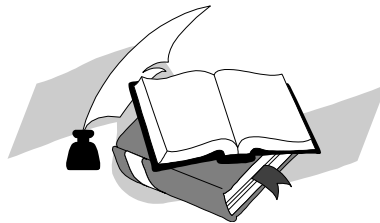
SUMMARY

The present article describes the process of harmonisation of Lithuanian national law with regard to the integration into European Union and forthcoming membership. The actual process of harmonisation may be divided into three phases. Every harmonisation phase may be characterised by the certain specific features.

*First phase, from year 1996 to November 1, 2002 (cut-off date) marked the very beginning and fast development of the harmonisation mechanisms and procedures. During this phase the institutional and legal base for the harmonisation was created. The European Committee under the Government of the Republic of Lithuania was established as a central co-ordination institution; the necessary legal amendments to the laws were made, in particular, the obligation to harmonise national law with *acquis communautaire*. The harmonisation in the first phase dealt only with well-defined (by the Commission) scope of *acquis*.*

*Second phase will last from November 1, 2002 up to accession date (May 1, 2004). During the current phase the harmonisation shall be continued not only regarding existing *acquis*, but also towards new developments. The Governmental institutions, responsible for the drafting of legal acts, shall closely follow new EU legislation and shall prepare to take appropriate measures in order to harmonise new legislation with the new *acquis*.*

*Third phase of the harmonisation will start after the accession (May 1, 2004). It will be characterised by entirely new functions and mechanism for the harmonisation. Lithuanian Government will take an active part in EU legislation process, i.e. Lithuania will become an active creator of the *acquis*. The preparation for this phase has already started. The Accession Treaty includes clauses on participation of Lithuania representatives in all EU institutions, in order to get acquainted with the legislative procedures. The national legislative and executive institutions shall elaborate detailed processes how the EU legislative initiatives and results will be discussed within national institutions.*

THE PROCESS OF CONSTITUTIONAL REVISION IN THE LIGHT OF LITHUANIA'S ACCESSION TO THE EUROPEAN UNION

Van Elsuwege Peter

Ghent University, European Law Department
Universiteitsstraat 4, 9000 Ghent, Belgium
e-mail: Peter.VanElsuwege@UGent.be

Pateikta 2003 m. birželio 13 d.

Parengta spausdinti 2003 m. spalio 20 d.

Reviewed by Ph. D Anneli ALBI (European University Institute, Florence), lecturer of EU law in the University of Kent at Canterbury and prof. dr. Saulius Katuoka, Director of Institute of International Law and European Union Law, Law University of Lithuania

Abstract

EU accession challenges traditional interpretations of sovereignty and independence as laid down in the Lithuanian constitution. From a comparative perspective, different options for constitutional revision are distinguished to modify this traditional approach. Furthermore, this article examines a number of technical issues that have to be tackled in order to prepare the Lithuanian constitution for EU Membership.

Introduction

The Copenhagen European Council of June 1993 set out the framework for the enlargement process of the European Union. On that occasion, the EU accepted for the first time that the associated countries of Central and Eastern Europe, being the countries with whom Europe Agreements had been signed, could apply for membership. Furthermore, the presidency conclusions laid down the basic criteria for examining the accession requests. Under these criteria, membership requires that a candidate country guarantees democracy, the rule of law, human rights, respect for minorities (political criteria); the existence of a functioning market economy (economic criteria); and, last but not least, the ability to take on the obligations of membership. This latter condition refers to the implementation of the Union's legislation, known as the *acquis communautaire*. In order to meet this challenge, the candidate countries have to pass a long process to harmonise their national legislation to European Community law. Noteworthy in this regard is a soft law obligation to legal approximation in the Europe Agreements and the 1995 White Paper on the Preparation of the Associated Countries from Central and Eastern Europe for Integration into the Internal Market of the Union. Although this programme is presented as voluntary, it obviously creates an indispensable and irreversible legal framework for integration. Moreover, it can be argued that the closing of chapters in the accession negotiations is largely determined by the fact whether the candidate has accomplished the approximation process. As a result, harmonisation of Lithuanian law with Community law cannot be underestimated. It would, however, be paradoxical if close attention is paid to the detailed transposition of the *acquis communautaire*, while little interest is shown in the constitutional provisions needed to make them effective.